Memorie van toelichting

I. Algemeen deel

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel geeft uitvoering aan Verordening (EU) 2021/784 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2021 inzake het tegengaan van de verspreiding van terroristische online-inhoud (PbEU 2021, L172); (hierna: de verordening). De verordening is van toepassing met ingang van 7 juni 2022.

Een verordening heeft rechtstreekse werking en vereist dan ook geen omzetting door de nationale wetgever. Wel is een aantal wettelijke bepalingen nodig om uitvoering te kunnen geven aan de verordening. In lijn met het staande beleid omtrent implementatie van EU-regelgeving bevat bijgaand wetsvoorstel dan ook uitsluitend de bepalingen die nodig zijn om uitvoering te kunnen geven aan de verordening. Daar waar de verordening ruimte laat voor nationale keuzes is er voor gekozen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de bestaande praktijk.[1]

Zoals bij brief van 20 november 2020 is aangekondigd, worden de in dit wetsvoorstel voorgestelde taken en bevoegdheden belegd bij een nieuw op te richten zelfstandig bestuursorgaan.[2] Krachtens artikel 6 van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen (hierna: de Kaderwet) is de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties daarom medeondertekenaar van dit wetsvoorstel.

Hierna zal eerst worden ingegaan op de hoofdverplichtingen van de verordening, waarna de uitvoering van de verordening middels onderhavig voorstel aan bod zal komen.

2. De verordening

2.1 Totstandkoming verordening

Het internet biedt ongekende mogelijkheden om te communiceren, te werken, te socialiseren en informatie en inhoud te creëren, te verkrijgen en te delen met honderden miljoenen mensen over de hele wereld. De recente terroristische aanslagen op Europese bodem hebben laten zien dat het internet ook misbruikt wordt door terroristen om aanhangers te indoctrineren en te werven, terroristische activiteiten voor te bereiden en te faciliteren, hun wreedheden te verheerlijken, anderen ertoe aan te zetten in hun sporen te treden en angst in te boezemen.

Naast de onwenselijkheid dat het misbruik wordt gemaakt van deze internetplatforms, bestaat een gevaar voor de nationale veiligheid, gelet op het feit dat sociale media de afgelopen jaren steeds

[1] Aanwijzingen 9.4 en 9.7 van de Aanwijzingen voor de regelgeving (Bijlage bij het besluit van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, van 18 november 1992 tot vaststelling van de (Stcrt. 1992, 230))
[2] Kamerstukken II 2020/21, 31015, nr. 208.

belangrijker zijn geworden voor het verspreiden van het terroristische gedachtengoed, het geven van geweldsinstructies, het aangaan van contacten en het onderhouden van een netwerk.

Internetplatforms hebben een bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun gebruikers te beschermen tegen blootstelling aan terroristische inhoud en om de veiligheidsrisico's voor de samenleving als geheel te beperken. Deze verantwoordelijkheid vloeit voort uit het gegeven dat voor de verspreiding van terroristische online-inhoud namelijk vaak gebruik wordt gemaakt van aanbieders van hostingdiensten. De dienstverlening van deze aanbieders bestaat uit de opslag en doorgifte van gegevens die van een ander afkomstig zijn.

De maatregelen die tot nu toe zijn genomen om de verspreiding van terroristische online-inhoud tegen te gaan, zijn grotendeels vrijwillig van aard. Sinds 2015 zijn in de Europese Unie verschillende initiatieven ondernomen om de beschikbaarheid en verspreiding van online terroristisch materiaal te beperken. De vrijwillige samenwerking brengt beperkingen met zich mee. Zo zijn niet alle aanbieders van hostingdiensten betrokken bij het EU-Internetforum, waarin de Europese Commissie, lidstaten en internetbedrijven gezamenlijk op vrijwillige basis afspraken maken over de aanpak van terroristische online inhoud, en volstaan de schaal en het tempo van de vooruitgang bij de aanbieders van hosting diensten niet om dit probleem adequaat aan te pakken.

De verordening kwam tot stand na een aanbeveling van de Europese Commissie van 1 maart 2018 over maatregelen om illegale online-inhoud effectief te bestrijden (2018/334/EU), waarbij de Europese Commissie een effectbeoordeling heeft verricht (SWD/2018/408 final). Voorts heeft het Europees Parlement er in zijn resolutie over onlineplatforms en de digitale eengemaakte markt van 15 juni 2017 bij de platforms op aangedrongen krachtigere maatregelen te nemen om illegale en schadelijke inhoud online aan te pakken ((2016/2276(INI)).

Deze verordening is een *lex specialis*, verticale sectorale wetgeving die verplichtingen bevat voor de sector om maatregelen te nemen tegen specifiek terroristische online-inhoud. Ondertussen wordt onderhandeld over de Digital Services Act (DSA). Dit is zogenoemde *lex generalis,* horizontale wetgeving, en bevat geen sectorspecifieke verboden of bepalingen. Wel bevat dit voorstel bepalingen om illegale online-inhoud aan te pakken.

2.2 Inhoud verordening

Hierna volgt een bespreking van de inhoud op hoofdlijnen van de verordening.

Toepassingsbereik
Artikel 1 van de verordening bevat het onderwerp en het toepassingsgebied van de verordening. In het eerste lid is vastgelegd dat de verordening uniforme regels vaststelt om het misbruik van aanbieders van hostingdiensten voor de verspreiding onder het publiek van terroristische online-inhoud tegen te gaan, door deze zo snel mogelijk na signalering van het openbare internet te verwijderen. De verordening bevat daartoe verschillende maatregelen gericht op aanbieders van hostingdiensten en verplichtingen voor de lidstaten.

Voor aanbieders van hostingdiensten geldt dat de verordening redelijke en evenredige zorgplichten bevat die door aanbieders van hostingdiensten moeten worden nagekomen om de verspreiding onder het publiek van terroristische online-inhoud via hun diensten tegen te gaan en, zo nodig, de snelle verwijdering van of de snelle blokkering van de toegang tot dergelijke inhoud te garanderen.

Voor de lidstaten geldt dat zij maatregelen moeten invoeren overeenkomstig het Unierecht en met passende waarborgen ter bescherming van de grondrechten, met name de vrijheid van meningsuiting en van informatie in een open en democratische samenleving, teneinde:
i) terroristische inhoud te identificeren en de snelle verwijdering ervan door aanbieders van hostingdiensten te garanderen; en
ii) de samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten, aanbieders van hostingdiensten en, waar passend, Europol, te faciliteren.

De verordening is op grond van artikel 1, tweede lid, van de verordening, van toepassing op aanbieders van hostingdiensten die, ongeacht de plaats van hun hoofdvestiging, in de Unie diensten aanbieden, voor zover zij informatie onder het publiek verspreiden. De verordening is derhalve ook van toepassing op aanbieders van hostingdiensten die buiten het grondgebied van de Europese Unie zijn gevestigd, maar op dat grondgebied diensten aanbieden.

Wat onder 'aanbieder van hostingdiensten' en 'in de Unie diensten aanbieden' moet worden verstaan is naast enkele andere definities vastgelegd in artikel 2 van de verordening. Een 'aanbieder van hostingdiensten' is ingevolge het eerste lid een aanbieder van diensten als gedefinieerd in artikel 2, eerste lid, van de verordening een aanbieder van diensten als gedefinieerd in artikel 1, punt b), van richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad[3], die erin bestaan informatie die door een aanbieder van inhoud is verstrekt, op diens verzoek op te slaan en onder het publiek verspreiden. Met onder het publiek verspreiden houdt in dat de informatie beschikbaar wordt gesteld aan een mogelijk onbeperkt aantal personen. Als registratie wordt vereist geldt 'onder het publiek verspreiden' als toegang automatisch is zonder menselijke beslissing of selectie. Voorbeelden van aanbieders van hostingdienstenaanbieders zijn sociale-mediaplatforms, webhosting serviceproviders, videostreamingdiensten, diensten voor het delen van video- en audiobestanden en beelden, bestandsdeling en andere clouddiensten in zoverre daarmee de informatie aan derden beschikbaar wordt gesteld, en websites waarop gebruikers opmerkingen of beoordelingen kunnen posten. E-mails of particuliere berichtendiensten vallen buiten deze verordening.

De verordening is van toepassing op terroristische inhoud. Wat onder terroristische inhoud wordt verstaan is gedefinieerd in artikel 2, zevende lid, onderdelen a tot en met e van de verordening, waarin wordt aangesloten bij de definities van de misdrijven en activiteiten genoemd in Richtlijn (EU) 2017/541 van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2017 inzake terrorismebestrijding en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad en tot wijziging van Besluit 2005/671/JBZ van de Raad (hierna: de CT-richtlijn). Deze definities komen dan ook overeen met de definities in het Wetboek van Strafrecht. Het gaat daarbij om materiaal dat aanzet tot het plegen van terroristische misdrijven of tot het bijdragen aan terroristische misdrijven, dat deze misdrijven aanmoedigt of verdedigt, dat instructies geeft voor het plegen van dergelijke misdrijven of dat het deelnemen aan de activiteiten van een terroristische groepering bevordert.

Van belang is dat artikel 1, derde lid, van de verordening bepaalt dat materiaal dat voor educatieve, journalistieke, artistieke of onderzoeksdoeleinden of met het oog op het voorkomen of bestrijden van terrorisme, onder het publiek wordt verspreid, met inbegrip van materiaal dat een uiting vormt van polemische of controversiële standpunten in het publieke debat, niet mag worden beschouwd als terroristische inhoud. Met een beoordeling wordt het werkelijke doel van die verspreiding bepaald en wordt nagegaan of het materiaal voor die doeleinden onder het publiek wordt verspreid. Deze bepaling is mede gelet op artikel 1, vierde lid, van de verordening van belang. Daarin is opgenomen dat de verordening niet tot gevolg heeft dat "de in artikel 6 VEU bedoelde rechten, vrijheden en beginselen wordt gewijzigd en doet geen afbreuk aan de fundamentele beginselen inzake de vrijheid van meningsuiting en van informatie, met inbegrip van de vrijheid en het pluralisme van de media." Op de verhouding van de verordening tot onder meer de vrijheid van meningsuiting zal nog nader in paragraaf 5 worden ingegaan.

Verwijderingsbevelen
Aanbieders van hostingdiensten worden op grond van artikel 3 en 4 van de verordening verplicht opvolging te geven aan een verwijderingsbevel op grond waarvan zij terroristische inhoud zo spoedig mogelijk en in elk geval binnen één uur na ontvangst van het verwijderingsbevel dienen te verwijderen of de toegang tot deze inhoud voor alle lidstaten in de Europese Unie dienen te blokkeren.. Een dergelijk bevel kan worden uitgevaardigd door elke lidstaat van de Europese Unie, en kan worden gericht jegens elke aanbieder van hostingdiensten die zijn diensten aanbiedt in de Europese Unie, ongeacht zijn plaats van vestiging. Een aanbieder van hostingdiensten die zijn hoofdvestiging niet in de Unie heeft moet op grond van artikel 17 van de verordening schriftelijk een natuurlijke persoon of rechtspersoon aanwijzen als zijn wettelijke vertegenwoordiger in de Unie voor de ontvangst, naleving en handhaving van verwijderingsbevelen en besluiten van de bevoegde autoriteiten.

Voor alle aanbieders van hostingdiensten geldt dat zij op grond van artikel 15 van de verordening een contactpunt moeten aanwijzen of oprichten voor de ontvangst en snelle behandeling van verwijderingsbevelen door middel van elektronische middelen. De aanbieder van hostingdiensten moet er tevens voor zorgen dat de informatie over het contactpunt openbaar wordt gemaakt.

[3] Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (PB EU 2015, L 241).

Indien een bevoegde autoriteit nog niet eerder een verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd aan een aanbieder van hostingdiensten, verstrekt zij ten minste twaalf uur voor de uitvaardiging van het verwijderingsbevel informatie aan die aanbieder van hostingdiensten over de toepasselijke procedures en termijnen. Dit geldt niet als er sprake is van een terdege gemotiveerd noodgeval.

Artikel 3, derde lid, van de verordening bevat de informatie die een verwijderingsbevel in ieder geval moet bevatten. Het gaat onder meer om de identificatiegegevens van de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel uitvaardigt en de authenticatie van het verwijderingsbevel door die bevoegde autoriteit, een voldoende gedetailleerde motivering waarom de inhoud als terroristische inhoud wordt beschouwd en het moet voldoende informatie bevatten om de inhoud te kunnen vinden, en wel door een exacte uniform resource locator (URL-adres) en, zo nodig, aanvullende informatie om de terroristische inhoud te kunnen identificeren. Daarnaast moet ook eenvoudig te begrijpen informatie worden meegestuurd over de rechtsmiddelen waar de aanbieder van hostingdiensten en de aanbieder van inhoud over beschikken. Bijlage I bij de verordening bevat het voor een verwijderingsbevel te gebruiken model. De bevoegde autoriteit stuurt het verwijderingsbevel aan het contactpunt van de aanbieder van hostingdiensten met het gebruik van elektronische middelen die een schriftelijk bewijs kunnen genereren op zodanige wijze dat authenticatie van de afzender mogelijk wordt, met inbegrip van de juistheid van de datum en het tijdstip van verzending en ontvangst van het bevel.

De aanbieder van de hostingdiensten stelt de bevoegde autoriteit zonder onnodige vertraging aan de hand van het in bijlage II van de verordening opgenomen model, in kennis van de verwijdering van de terroristische inhoud of van de blokkering in alle lidstaten van de Europese Unie (of EU) van de toegang tot de terroristische inhoud, met vermelding van met name het tijdstip van die verwijdering of blokkering. De verwijdering of blokkering moet immers zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen één uur na ontvangst van het verwijderingsbevel plaatsvinden. Indien er echter sprake van is dat de aanbieder van hostingdiensten dit bevel niet kan uitvoeren vanwege objectief te rechtvaardigen technische of operationele redenen, stelt hij de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd daar zonder onnodige vertraging van in kennis. Dit laatste aan de hand van het model opgenomen in bijlage III van de verordening. De termijn van één uur vangt in dat geval aan vanaf het moment dat de onmogelijkheid ophoudt te bestaan.
Ook kan het voorkomen dat de aanbieder van hostingsdiensten het verwijderingsbevel niet kan naleven omdat het kennelijke fouten bevat of niet voldoende informatie bevat om het uit te voeren. Ook dan stelt hij de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd zonder onnodige vertraging in kennis en vraagt hij de nodige verduidelijking aan de hand van het model in bijlage III van de verordening. De termijn van één uur vangt in dat geval aan vanaf het tijdstip van ontvangst van de verduidelijking.

Op grond van artikel 11, eerste en tweede lid, is de aanbieder van een hostingdiensten verplicht bij verwijdering of blokkering van inhoud aan de aanbieder van inhoud informatie beschikbaar te stellen over die verwijdering of de blokkering van de toegang en deze tevens, wanneer deze daarom verzoekt, in kennis te stellen van de redenen voor de verwijdering en van zijn rechten om het verwijderingsbevel te betwisten, dan wel een afschrift van het verwijderingsbevel te verstrekken. Op grond van het derde lid van artikel 11 kan de bevoegde autoriteit echter besluiten dat de aanbieder van hostingdiensten geen informatie openbaar maakt over de verwijdering van of de blokkering van de toegang tot terroristische inhoud, indien dat noodzakelijk en evenredig is om redenen van nationale veiligheid, zoals het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van terroristische misdrijven. Dit zolang het nodig is, maar niet langer dan zes weken te rekenen vanaf dat besluit, waarbij de termijn met zes weken verlengd kan worden indien dat nog steeds gerechtvaardigd is. Van belang is in dit kader dat op grond van artikel 8 van onderhavig voorstel er zogenoemde 'deconflictie' plaatsvindt op basis waarvan de bevoegde instantie over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden overlegt met de politie, het openbaar ministerie, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. Dit om te voorkomen dat de inzet van taken en bevoegdheden van de betrokken organisaties elkaar doorkruisen.

Grensoverschrijdende verwijderingsbevelen
Een verwijderingsbevel kan grensoverschrijdend zijn, dat wil zeggen uitgevaardigd door de bevoegde autoriteit van een andere lidstaat dan waar de aanbieder van hostingdiensten zijn hoofdvestiging of wettelijke vertegenwoordiger heeft. Het internet is van nature grensoverschrijdend en inhoud die in één lidstaat wordt gehost, is normaal gesproken toegankelijk voor alle andere lidstaten. Alle overige onderdelen van de verordening zijn echter nationaal: De handhaving van de verplichtingen uit de verordening, het treffen van specifieke maatregelen en de

mogelijkheid tot sanctionering zijn exclusief voorbehouden aan de autoriteit(en) van de lidstaat waar de desbetreffende aanbieder van hostingdiensten is gevestigd.

Aan grensoverschrijdende verwijderingsbevelen zijn in artikel 4 van de verordening nog enkele aanvullende regels opgenomen. Zo stuurt de bevoegde autoriteit dat het verwijderingsbevel uitvaardigt in ieder geval een afschrift van het verwijderingsbevel aan de bevoegde autoriteit van de lidstaat waar de aanbieder van hostingsdiensten zijn hoofdvestiging of wettelijke vertegenwoordiger heeft.

De ontvangende bevoegde autoriteit heeft vervolgens op grond van artikel 4, derde lid, van de verordening, het recht om binnen 72 uur een met redenen omkleed besluit te nemen, houdende dat het verwijderingsbevel naar zijn oordeel in strijd is met de inhoud of strekking van de verordening, of in strijd is met de fundamentele rechten en vrijheden zoals neergelegd in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Een dergelijke beslissing is bindend voor de uitvaardigende lidstaat, en verplicht de uitvaardigende lidstaat ertoe zijn verwijderingsbevel in te trekken. Het verwijderingsbevel heeft geen rechtsgevolgen meer en de aanbieder van hostingdiensten herstelt de inhoud of maakt die weer toegankelijk.

Zowel de aanbieders van hostingdiensten tegen wie het verwijderingsbevel zich richt als de aanbieder van inhoud kunnen een verzoek indienen bij de ontvangende bevoegde autoriteit om het verwijderingsbevel te toetsen. Alvorens de betreffende ontvangende bevoegde autoriteit een besluit neemt stelt hij echter eerst de bevoegde autoriteit, die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd, in kennis van het voornemen en de redenen daartoe. Indien het besluit is genomen wordt zowel de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd in kennis gesteld, als de aanbieder van hostingdiensten, de aanbieder van inhoud en Europol.

Concreet betekent het voorgaande dat Nederland, net als de overige lidstaten, een beslissend veto heeft tegen een door een andere lidstaat uitgevaardigd verwijderingsbevel jegens een in Nederland gevestigde aanbieder van hostingdiensten. Via deze weg is het ook mogelijk om in Nederland een rechtsmiddel aan te wenden tegen de uitvoering van een grensoverschrijdend verwijderingsbevel uit een andere lidstaat.

In dit kader is overigens artikel 14 van de verordening relevant, op basis waarvan de bevoegde autoriteiten informatie uitwisselen, coördineren en samen met elkaar werken en, waar passend, met Europol, met betrekking tot verwijderingsbevelen, met name teneinde dubbel werk te voorkomen, de coördinatie te verbeteren en inmenging in onderzoeken in verschillende lidstaten te voorkomen. Deze samenwerking is mede van belang in verband met onderzoeken die door politie, AIVD en MIVD kunnen plaatsvinden en waarmee in artikel 8 van onderhavig voorstel overleg plaatsvindt. Bij een grensoverschrijdend verwijderingsbevel zal op basis van artikel 14 van de verordening dan ook aandacht aan inmenging in onderzoeken in verschillende lidstaten besteed moeten worden.

Specifieke maatregelen
De verordening verplicht aanbieders van hostingdiensten verder tot het treffen van specifieke maatregelen om de verspreiding van terroristische online-inhoud tegen te gaan, indien de aanbieder is blootgesteld aan terroristische online-inhoud. Dit is geregeld in artikel 5 van de verordening. Een aanbieder is blootgesteld aan terroristische online-inhoud indien de bevoegde autoriteit een 'blootstellingsbesluit' heeft genomen en meegedeeld aan de aanbieder van hostingdiensten. De blootstelling wordt op basis van objectieve factoren vastgesteld, zoals het feit dat de aanbieder in de twaalf voorafgaande maanden twee of meer definitieve verwijderingsbevelen heeft ontvangen.

De aanbieder is in dat geval verplicht om in zijn algemene voorwaarden bepalingen op te nemen om het misbruik van zijn diensten voor de verspreiding van terroristische online-inhoud tegen te gaan en deze voorwaarden toe te passen. Ook is de aanbieder verplicht om specifieke maatregelen te nemen tegen misbruik van zijn diensten. De keuze ten aanzien van de te treffen maatregelen blijft bij de aanbieder. De maatregen moeten echter voldoen aan de in artikel 5, vierde lid, van de verordening opgenomen voorwaarden, waaronder de eisen dat deze doeltreffend, doelgericht en evenredig zijn en worden toegepast op een zorgvuldige en niet-discriminerende wijze waarbij rekening gehouden wordt met grondrechten, waaronder de vrijheid van meningsuiting. Gedacht kan worden aan maatregelen van technische of van operationele aard, bijvoorbeeld aan een systeem waarmee gebruikers terroristische online-inhoud bij de aanbieder kunnen melden. Als een aanbieder technische maatregelen treft, moet zijn voorzien in menselijk toezicht of verificatie door

mensen. Bij de vaststelling welke maatregelen redelijkerwijs van een aanbieder kunnen worden gevergd spelen elementen als grootte, financiële draagkracht en de mate van blootstelling aan online terroristisch materiaal een rol. De verordening verplicht aanbieders van hostingdiensten niet tot een algemene vorm van toezicht, noch om actief naar online terroristisch materiaal te zoeken en ook niet om automatische instrumenten te gebruiken.

Een aanbieder van hostingdiensten die specifieke maatregelen moet nemen stelt binnen drie maanden na ontvangst van het blootstellingsbesluit de bevoegde autoriteit van de lidstaat waar zijn hoofdvestiging of wettelijke vertegenwoordiger is gevestigd op de hoogte van de specifieke maatregelen die hij heeft genomen of voornemens is te nemen. Hierna rapporteert de aanbieder van hostingdiensten op jaarbasis. De bevoegde autoriteit kan de desbetreffende aanbieder van hostingdiensten de verplichting opleggen tot het treffen van (aanvullende) maatregelen indien op basis van de verslagen of andere objectieve factoren blijkt dat de specifieke maatregelen niet aan de voorwaarden voldoen. Ook in dit geval blijft de keuze van de te treffen maatregelen bij de aanbieder.

Een aanbieder van hostingdiensten kan te allen tijde de bevoegde instantie verzoeken om herziening van het blootstellingsbesluit en waar passend deze in te trekken of te wijzigen. Binnen drie maanden neemt de bevoegde autoriteit een met redenen omkleed besluit op basis van objectieve factoren. Intrekking van het blootstellingsbesluit heeft tot gevolg dat de verplichting tot het nemen van specifieke maatregelen vervalt.

Klachtenprocedure
Op grond van artikel 10 van de verordening is de aanbieder van hostingdiensten verplicht ervoor te zorgen dat er doeltreffend en toegankelijk een klacht kan worden ingediend door de aanbieders van inhoud tegen de verwijdering of blokkering van de toegang tot zijn materiaal ten gevolge van de hierboven genoemde specifieke maatregelen die genomen moesten worden vanwege blootstelling aan terroristische inhoud. In deze klacht verzoekt de aanbieder van inhoud om het herstel of het weer toegankelijk maken van de inhoud die is verwijderd of geblokkeerd. Indien na onderzoek door de aanbieder van de hostingdiensten blijkt dat de verwijdering of de blokkering onterecht was, herstelt hij de inhoud of deblokkeert deze zonder onnodige vertraging. Ook stelt de aanbieder van de hostingdienst de klager binnen twee weken na ontvangst van de klacht in kennis van het resultaat van de klacht en stelt hem in kennis van de redenen indien de klacht wordt afgewezen.

Bewaring van verwijderde of geblokkeerde inhoud
Artikel 6 van de verordening geeft regels over het behoud van terroristische inhoud die op grond van een verwijderingsbevel of als gevolg van een specifieke maatregel is verwijderd of de tot welke toegang is geblokkeerd. De betrokken aanbieder van hostingdiensten is verplicht deze inhoud en de bijbehorende gegevens gedurende een periode van 6 maanden te behouden ten behoeve van een (bestuursrechtelijke) procedure, een klacht als bedoeld in artikel 10, of voor het voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van terroristische misdrijven. De terroristische inhoud wordt, op verzoek van de bevoegde autoriteit of rechterlijke instantie, gedurende een nader bepaalde periode verlengd indien en zolang zulks nodig is voor lopende administratieve of gerechtelijke (toetsings)procedures. Aanbieders van hostingdiensten zorgen ervoor dat voor de bewaarde terroristische inhoud en de bijbehorende gegevens passende technische en organisatorische waarborgen gelden. Daarbij moet worden voorzien in een hoog niveau van beveiliging van de betrokken (bijzondere) persoonsgegevens. Aanbieders van hostingdiensten evalueren die waarborgen en actualiseren deze indien nodig.

Transparantieverplichting voor aanbieders van hostingdiensten
Naast de bovengenoemd verplichtingen bevat artikel 7 van de verordening transparantieverplichtingen voor alle aanbieders van hostingsdiensten. Op grond van het eerste lid geldt dat aanbieders van hostingdiensten in hun algemene voorwaarden hun beleid vastleggen voor het tegengaan van de verspreiding van terroristische inhoud via hun diensten. Indien toepasselijk met inbegrip van een toelichting van de werking van specifieke maatregelen, waaronder indien van toepassing, het gebruik van automatische instrumenten.
Verder zijn aanbieders van hostingdiensten verplicht jaarlijks te rapporteren over de acties die zij hebben ondernomen of moeten nemen op grond van de verordening tegen de verspreiding van terroristische inhoud. Een dergelijk rapport wordt gepubliceerd en bevat onder meer informatie over de door de hostingdienst genomen maatregelen met betrekking tot de identificatie en verwijdering van of blokkering van de toegang tot terroristische inhoud en het aantal items dat is

geblokkeerd naar aanleiding van verwijderingsbevelen of specifieke maatregelen. Dit is geregeld in artikel 7, tweede en derde lid van de verordening.

Transparantieverplichting voor bevoegde autoriteiten
Artikel 8 schrijft verschillende transparantieverplichtingen voor aan de nationale bevoegde autoriteit(en). Deze autoriteit(en) publiceren jaarlijks en publiekelijk over:

- Het aantal uitgevaardigde verwijderingsbevelen, waaronder het aantal verwijderingsbevelen dat grensoverschrijdend ontvangen is en het aantal dat getoetst is onder artikel 4, informatie over de uitvoering die aan de verwijderingsbevelen is gegeven, met inbegrip van het aantal gevallen waarin terroristische inhoud verwijderd werd of de toegang daartoe geblokkeerd werd en het aantal gevallen waarin terroristische inhoud niet verwijderd werd of de toegang daartoe niet geblokkeerd werd;
- Het aantal besluiten die overeenkomstig de verordening zijn genomen, waaronder ook informatie over de uitvoering die aanbieders van hostingdiensten aan die besluiten hebben gegeven, met inbegrip van een beschrijving van de specifieke maatregelen.
- Het aantal keer dat het treffen van specifieke maatregelen aan een aanbieder van hostingdiensten is voorgeschreven, de daartegen ingestelde rechtsmiddelen, en de uitkomsten daarvan;
- Het aantal sancties dat is opgelegd.

Aanwijzing van bevoegde autoriteiten
Op grond van artikel 12, eerste lid, van de verordening wijst iedere lidstaat de bevoegde autoriteit (of bevoegde autoriteiten) aan voor het uitvaardigen en toetsen van verwijderingsbevelen, het toezien op de uitvoering van specifieke maatregelen en het opleggen van sancties. Daarnaast is iedere lidstaat verplicht ervoor zorg te dragen dat binnen de bevoegde autoriteit een contactpunt wordt aangewezen of opgericht en dat het contactpunt openbaar wordt gemaakt. Dit contactpunt kan worden gebruikt voor de behandeling van verzoeken om verduidelijking en feedback met betrekking tot de door die bevoegde autoriteit uitgevaardigde verwijderingsbevelen. Vervolgens zijn de lidstaten verplicht om op uiterlijk 7 juni 2022 de Commissie in kennis te stellen van de bevoegde autoriteit. Ook van alle wijzigingen dienen de lidstaten de Commissie op de hoogte stellen, waarna de Commissie deze kennisgevingen in het Publicatieblad van de EU publiceert. Daarnaast stelt de Commissie een onlineregister op met de door de lidstaten gemelde bevoegde autoriteiten en contactpunten en actualiseert deze op regelmatige basis.

Artikel 13 stelt regels over de bevoegde autoriteiten. Ingevolge het eerste lid dragen de lidstaten ervoor zorg dat deze autoriteiten voldoende capaciteit en middelen tot hun beschikking hebben om hun taken en bevoegdheden op grond van de verordening uit te oefenen. Het tweede lid geeft regels over de onafhankelijkheid van deze bevoegde autoriteiten en bepaalt dat deze autoriteiten hun taken en bevoegdheden op objectieve en niet-discriminatoire wijze uitoefenen, met volledig respect voor de fundamentele rechten. Deze regels zijn opgenomen als belangrijke waarborg omdat het verwijderen van online uitingen, ook als deze terroristisch zijn, raken aan fundamentele rechten zoals de vrijheid van meningsuiting. Het tweede lid bepaalt daarom dat bevoegde autoriteit geen instructies van andere instanties vraagt of aanvaardt in verband met de uitoefening van de taken die hem op grond van de verordening zijn toegewezen, behoudens toezicht overeenkomstig de nationale grondwet.

Informatie-uitwisseling en samenwerking
In artikel 14 van de verordening zijn regels opgenomen over de noodzakelijke samenwerking tussen aanbieders van hostingdiensten, bevoegde autoriteiten en Europol. Zo wisselen bevoegde autoriteiten informatie uit, coördineren ze en werken samen met elkaar. Waar passend, werken bevoegde autoriteiten samen met Europol rondom verwijderingsbevelen, met name om duplicate verwijderingsbevelen te voorkomen.

De lidstaten moeten voor dat doel tevens voorzien in passende en veilige communicatiekanalen of -mechanismen om ervoor te zorgen dat de relevante informatie tijdig wordt uitgewisseld. Ook zijn de lidstaten verplicht samen te werken met de bevoegde autoriteiten uit andere lidstaten en om ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten over alle relevante informatie beschikken voor het toezicht op de specifieke maatregelen en de sanctionering. Lidstaten en aanbieders van hostingdiensten mogen met het oog op de effectieve uitvoering van de verordening en de voorkoming van dubbel werk, gebruikmaken van speciale instrumenten, met inbegrip van instrumenten die zijn ingesteld door Europol, met name om:

1. verwijderingsbevelen en de feedback over verwijderingsbevelen te verwerken en
2. de samenwerking met het oog op het bepalen en uitvoeren van specifieke maatregelen op grond van artikel 5 te faciliteren.

Het vijfde lid van artikel 14 regelt dat aanbieders van hostingdiensten die op de hoogte raken van terroristische inhoud die een onmiddellijk levensbedreigend gevaar vormen, snel de autoriteiten inlichten die in de betrokken lidstaten bevoegd zijn voor het onderzoek en de vervolging van strafbare feiten. Indien het onmogelijk is de betrokken lidstaten te bepalen, stellen de aanbieders van hostingdiensten het contactpunt van de bevoegde autoriteit in de lidstaat waar zij hun hoofdvestiging hebben of waar hun wettelijke vertegenwoordiger zijn verblijf- of vestigingsplaats heeft, daarvan in kennis en geven zij de informatie over die terroristische inhoud door aan Europol met het oog op passende opvolging. Tot slot worden de bevoegde autoriteiten aangemoedigd afschriften van de verwijderingsbevelen toe te zenden aan Europol, zodat Europol een jaarverslag kan opstellen met een analyse van de soorten terroristische inhoud waarover verwijderingsbevelen op grond van de verordening zijn uitgevaardigd.

Artikel 21 van de verordening bevat een verplichting tot monitoring voor lidstaten op grond waarvan de lidstaten bij hun bevoegde autoriteiten en de onder hun rechtsmacht vallende aanbieders van hostingdiensten, informatie verzamelen over de maatregelen die deze overeenkomstig de verordening in het daaraan voorafgaande kalenderjaar hebben genomen. Deze informatie zenden zij elk jaar uiterlijk op 31 maart aan de Commissie. Deze informatie omvat onder meer het aantal verwijderingsbevelen, de genomen specifieke maatregelen, het aantal verzoeken om toegang tot inhoud die aanbieders van hostingsdiensten hebben bewaard op verzoek van de bevoegde autoriteit of een rechterlijke instantie en dergelijke. De Commissie stelt aan de hand van deze informatie uiterlijk op 7 juni 2023 een gedetailleerd programma vast voor de monitoring van de resultaten en effecten van de verordening. Het monitoringprogramma vermeldt de indicatoren en middelen waarmee en de tijdstippen waarop de gegevens en ander nodig bewijsmateriaal moeten worden verzameld. Het specificeert de maatregelen die de Commissie en de lidstaten bij het verzamelen en analyseren van de gegevens en ander bewijsmateriaal moeten nemen om de voortgang te monitoren en de verordening vervolgens op grond van artikel 23 te evalueren.

Rechtsmacht
Artikel 16 geeft regels over de rechtsmacht en jurisdictie. Het eerste lid bepaalt dat de lidstaat waar de aanbieder zijn hoofdvestiging heeft, rechtsmacht heeft voor de artikelen 5 (specifieke maatrelen naar aanleiding van een blootstellingsbesluit), 18 (sanctionering) en 21 (monitoring). De handhaving van de verordening is daarmee een louter nationale aangelegenheid. Daarentegen is elke bevoegde autoriteit bevoegd om een verwijderingsbevel uit te vaardigen, ook als dat is gericht jegens een in een ander lidstaat gevestigde aanbieder van hostingdiensten. De handhaving van een dergelijk verwijderingsbevel, zoals het zo nodig afdwingen van de naleving daarvan en het opleggen van sancties, berust echter exclusief bij de bevoegde autoriteit van de lidstaat waar de aanbieder van hostingdiensten zijn hoofdvestiging heeft of waar de wettelijke vertegenwoordiger zijn verblijf- of vestigingsplaats heeft.

Zoals hierboven reeds beschreven is de verordening van toepassing op elke aanbieder van hosting diensten die diensten aanbiedt binnen de Europese Unie, ongeacht diens plaats van vestiging. Artikel 17 verplicht tot het aanwijzen van een wettelijke vertegenwoordiger in de EU indien een aanbieder zijn hoofdvestiging niet in de EU heeft voor de ontvangst, naleving en handhaving van verwijderingsbevelen en besluiten van de bevoegde autoriteiten. De aanbieder van hostingdiensten dient zijn wettelijke vertegenwoordiger de nodige bevoegdheden en middelen te verlenen om verwijderingsbevelen en besluiten na te leven en om met de bevoegde autoriteiten samen te werken. De wettelijke vertegenwoordiger kan aansprakelijk worden gesteld voor inbreuken op de verordening, alsmede de aansprakelijkheid van de aanbieder van hostingdiensten.

Een aanbieder van hostingdiensten die zijn hoofdvestiging niet in de Unie heeft, wordt geacht onder de rechtsmacht te vallen van de lidstaat waar zijn wettelijke vertegenwoordiger zijn verblijf- of vestigingsplaats heeft. Indien een aanbieder van hostingdiensten heeft verzuimd een wettelijke vertegenwoordiger aan te wijzen, hebben alle lidstaten rechtsmacht. Indien een bevoegde autoriteit in het laatstgenoemde geval zijn rechtsmacht uitoefent stelt hij alle andere lidstaten daarvan in kennis.

Sanctionering en rechtsbescherming

Zoals eerder opgemerkt is de handhaving van de verordening een louter nationale aangelegenheid. Artikel 18 geeft daarover regels. Het is aan de lidstaat om de aard en hoogte van de sanctie te bepalen. De sanctie dient doeltreffend, evenredig en afschrikkend te zijn. Verder bevat de verordening regels omtrent een doeltreffende voorziening in rechte. Op deze onderwerpen zal in paragraaf 3.4 nader worden ingegaan. Wel stelt de verordening dat bij systematisch of aanhoudend verzuim, een financiële sanctie wordt opgelegd van ten hoogste 4% van de mondiale omzet van de aanbieder van hostingdiensten in het voorafgaande boekjaar.

3. Wetsvoorstel en uitvoering

3.1. De bevoegde instantie: keuze voor een zbo

Zoals hierboven beschreven verplichten de artikelen 12 en 13 tot het aanwijzen van een bevoegde autoriteit/bevoegde autoriteiten die aan de aldaar opgenomen voorwaarden voldoet/voldoen en de taken en bevoegdheden op grond van de verordening uitvoert/uitvoeren. Daarnaast volgt uit de doelstellingen van de verordening en meer specifiek artikel 1, eerste lid, onderdeel b, dat de lidstaten maatregelen invoeren ten einde terroristische inhoud te identificeren, de snelle verwijdering door aanbieders van hostingdiensten te garanderen en samen te werken met bevoegde autoriteiten van andere lidstaten, aanbieders van hostingdiensten en waar passend Europol.

De verordening vereist dat de lidstaten ervoor zorgen dat hun bevoegde autoriteiten hun taken uit hoofde van de verordening op objectieve en niet-discriminerende wijze uitoefenen met volledige eerbiediging van de grondrechten. Ook vereist de verordening dat de bevoegde autoriteiten instructies vragen noch aanvaarden van andere instanties met betrekking tot de uitoefening van hun taken uit hoofde van artikel 12, lid 1, van de verordening zijnde:
a) het uitvaardigen van verwijderingsbevelen op grond van artikel 3;
b) het toetsen van verwijderingsbevelen op grond van artikel 4;
c) het toezien op de uitvoering van specifieke maatregelen op grond van artikel 5;
d) het opleggen van sancties op grond van artikel 18.
Het voorgaande betekent dat geen andere instantie dan de bevoegde autoriteit invloed mag uitoefenen op beslissingen van inhoudelijke aard als het om de vrijheid van meningsuiting gaat.

Er is geen bestaand bestuursorgaan dat is belast met het (doen) verwijderen of blokkeren van online terroristische-inhoud. Gelet op de eisen van de verordening zoals hierboven geschetst en de waarborgen die mensenrechtenverdragen en de Grondwet bieden met betrekking tot (beperking van) de vrijheid van meningsuiting, dient de bevoegde instanties op zo groot mogelijke afstand van de regering te staan. Daarom wordt gekozen voor een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan.

Op grond van artikel 3, eerste lid, aanhef en onderdeel a, van de Kaderwet zbo's, kan een zelfstandig bestuursorgaan worden ingesteld indien er behoefte is aan onafhankelijke oordeelsvorming op grond van specifieke deskundigheid. Zoals aangekondigd in de Kamerbrief van 20 november 2020, is daarvan in dit geval sprake.[4]

Het ontoegankelijk maken van gegevens op internet, louter vanwege de inhoud daarvan, vormt naar zijn aard een beperking van de vrijheid van meningsuiting. De vrijheid van meningsuiting is in een democratische rechtsstaat cruciaal, en is onder meer neergelegd in artikel 7 van de Grondwet en artikel 10 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM). Het is vaste rechtspraak dat met (legitieme en noodzakelijke) beperkingen op dit grondrecht terughoudend moet worden omgegaan.[5]

Een bevoegdheid die inbreuk maakt op de vrijheid van meningsuiting moet met voldoende waarborgen zijn omgeven, zodanig dat een willekeurige inmenging wordt voorkomen.[6] Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) volgt dat het in de regel de onafhankelijke rechter is die, waar noodzakelijk, bevoegd is om beperkende

[5] Mede gelet op mogelijke 'chilling effects'. Daarmee wordt bedoeld dat individuen de vrijheid om zich uit te drukken niet of slechts verminderd ervaren, als gevolg van eerdere beperkingen daarop.
[6] Bijvoorbeeld HR 4 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:584, r.o. 2.6.

maatregelen te treffen ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting.[7] Dat laat onverlet dat ook aan een ander orgaan, zoals een bestuursorgaan, de bevoegdheid kan worden geattribueerd om uitingen ontoegankelijk te maken. Uit de systematiek van de verordening en de keuzes die gemaakt zijn door de Europese wetgever is gekozen voor een systeem waarbij een bevoegde instantie belast is met het uitvaardigen van onder meer verwijderingsbevelen naar aanleiding van geïdentificeerde terroristische inhoud en het opleggen van sancties, waarna er een doeltreffende voorziening in rechte is om onder meer een verwijderingsbevel te betwisten bij een rechterlijke instantie. Het ontbreken van rechterlijke toetsing vooraf moet dan worden gecompenseerd door andere waarborgen, zodanig dat onafhankelijke oordeelsvorming is geborgd.[8]

Door de bevoegde autoriteit vorm te geven als een zelfstandig bestuursorgaan waarbij aanvullende waarborgen zijn gesteld aan de vereiste onafhankelijkheid is aan dit vereiste voldaan: een zelfstandig bestuursorgaan is in zijn taakuitoefening niet hiërarchisch ondergeschikt aan enige politieke ambtsdrager, zodat onafhankelijke oordeelsvorming is geborgd. De bevoegdheden die de Kaderwet zbo's toekent aan de minister, waaronder de autoriteit ressorteert, zijn in onderhavig voorstel zodanig ingeperkt, dat de minister uitsluitend kan ingrijpen ten aanzien van het financieel beheer en de administratieve organisatie. De minister kan zich aldus niet mengen in de inhoudelijke uitoefening van de taak van de Autoriteit.

Daar staat tegenover dat de minister namens de Staat der Nederlanden door de Europese Commissie aanspreekbaar is voor het nakomen van de verplichtingen op grond van de verordening. Het volledig uitsluiten van iedere mogelijkheid om bij een tekortkoming in de nakoming van de uitvoering van de verordening deze verantwoordelijkheid vorm te geven kan op gespannen voet komen te staan met deze verantwoordelijkheid.

Geen agentschap of deconcentratie
Er is niet gekozen om de bevoegde autoriteit vorm te geven als een agentschap. Een agentschap is een intern verzelfstandigd in de uitvoering werkzaam dienstonderdeel van een ministerie, met een eigen sturingsmodel en financiële administratie maar onder volledige ministeriële verantwoordelijkheid. Een agentschap is minder geschikt als organisatievorm voor de taken die de verordening toekent aan de bevoegde autoriteit. Waar op grond van de Kaderwet zbo's er een wettelijk regime is met waarborgen ten aanzien van de onafhankelijke oordeelsvorming, geldt voor een agentschap dat deze hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister, en zich daarom reeds moeilijk verhoudt tot de benodigde onafhankelijke oordeelsvorming.

Er is evenmin gekozen voor een constructie waarin de bevoegde autoriteit weliswaar wordt ondergebracht in een regulier dienstonderdeel van een departement, maar waarbij de bevoegdheid van de minister om in individuele gevallen aanwijzingen of instructies te geven wordt beperkt. Dit leidt tot de ongewenste situatie dat de minister beperkt wordt in zijn mogelijkheid tot ingrijpen, maar toch volledig politiek verantwoordelijk blijft voor de wijze waarop de bevoegde autoriteit zijn taken vervult. Dit naast het feit dat juist het regime zoals opgenomen in de Kaderwet zbo's al is ingericht om de waarborgen voor de onafhankelijkheid te creëren.

3.2 Vormgeving

De bevoegde autoriteit wordt vormgegeven als een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan zonder eigen rechtspersoonlijkheid. Deze vormgeving is in lijn met het kabinetsbeleid inzake zelfstandige bestuursorganen.[9] Dat kabinetsbeleid neemt als uitgangspunt dat een zelfstandig bestuursorgaan in de regel zónder rechtspersoonlijkheid wordt opgericht. Er is in dit geval geen aanleiding om van dit uitgangspunt af te wijken: het is voor een goede taakvervulling en de beoogde onafhankelijkheid van de bevoegde autoriteit niet noodzakelijk dat zij op eigen titel – dat wil zeggen los van de rechtspersoon Staat der Nederlanden – aan het civielrechtelijke rechtsverkeer deelneemt.

[7] EHRM 10 september 2010, ECLI:CE:ECHR:2010:0914JUD003822403, r.o. 90-92.
[8] EHRM 7 juni 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:0607JUD007136201, r.o. 45, en EHRM 30 september 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0930JUD000842905, r.o. 46.
[9] Het kabinetsbeleid neemt immers als uitgangspunt dat (i) publieke taken worden uitbesteed of uitgevoerd binnen het publieke domein, (ii) als binnen het publieke domein, dan "agentschap, tenzij", en (iii) als het toch een zbo moet zijn, dan een publiekrechtelijk zbo zonder eigen rechtspersoonlijkheid. Zie Kamerstukken II 2014/15, 25268, nr. 83.

Met onderhavig voorstel wordt het zbo opgericht en worden de taken en bevoegdheden die de verordening aan de bevoegde autoriteit toekent aan het zbo toegekend, die Autoriteit [naam] zal gaan heten.

De leden van de Autoriteit worden bij koninklijk besluit voor een termijn van vier jaar benoemd, met uitzondering van de voorzitter, die voor vijf jaar wordt benoemd. De voorzitter en de overige leden kunnen worden herbenoemd voor eenzelfde periode. Deze termijnen zijn in lijn met de gebruikelijke benoemingstermijnen en stellen de leden in de gelegenheid de benodigde ervaring en expertise op te bouwen. Door de termijn van de voorzitter op één jaar langer te stellen dan de termijn van de overige leden wordt de benodigde continuïteit en kennisoverdracht gewaarborgd. Een nadere precisering van de benoemingen is niet noodzakelijk: de artikelen 9, 13 en 14 van de Kaderwet (zie hierna) voorzien in algemene regels. Omdat artikel 12 van de Kaderwet regelt de minister de leden benoemt, schorst en ontslaat wordt met de artikelen 3 en 5 van onderhavig voorstel geregeld dat dit plaatsvindt bij koninklijk besluit, waardoor besluitvorming door de regering in plaats van alleen door de minister plaatsvindt.

Ten aanzien van schorsing en ontslag geldt met onderhavig voorstel dat dit eveneens plaatsvindt bij koninklijk besluit en net als in artikel 12, tweede lid, van de Kaderwet vindt dit slechts plaats wegens ongeschiktheid of onbekwaamheid dan wel wegens andere zwaarwegende in de persoon van de betrokkene gelegen redenen. Ook is opgenomen dat de voordracht voor schorsing of ontslag niet wordt gedaan dan nadat de Autoriteit daarover is gehoord. Logischerwijze kan voorts ontslag plaatsvinden op eigen verzoek van een lid van het zbo.

Na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is de Kaderwet zbo's van toepassing op de Autoriteit. Er is vanwege de vereiste onafhankelijkheid voorzien in enige afwijking van de Kaderwet. De toepassing van artikel 21 (beleidsregels) en artikel 22 (vernietiging van besluiten door de minister) zijn uitgezonderd en de artikelen 20 (inlichtingen) en 23 (taakverwaarlozing) zijn alleen van toepassing voor zover het gaat om het financiële beheer en de administratieve organisatie, met dien verstande dat op de Autoriteit wel een inlichtingenplicht rust om de verplichtingen op grond van artikel 21, eerste lid, van de verordening te kunnen nakomen.

De Kaderwet geeft algemene regels over de positionering van de Autoriteit ten opzichte van de Minister van Justitie en Veiligheid, over onder meer:
- de rechtspositie van personeelsleden in dienst van het zelfstandig bestuursorgaan (artikel 15 Kaderwet);
- het opstellen van een jaarverslag (artikel 18 Kaderwet);
- het verstrekken van inlichtingen aan de Minister van Justitie en Veiligheid voor zover het gaat om het financiële beheer en de administratieve organisatie (artikel 20, eerste lid, Kaderwet);
- de bevoegdheid van de Minister van Justitie en Veiligheid om voorzieningen te treffen bij taakverwaarlozing voor het gaat om het financiële beheer en de administratieve organisatie (artikel 23 Kaderwet);
- het jaarlijks toezenden van de begroting aan de Minister van Justitie en Veiligheid (artikelen 25).

Ten slotte worden beide kamers der Staten-Generaal ten minste elke vijf jaar door de Minister van Justitie en Veiligheid geïnformeerd over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van de Autoriteit (artikel 39, eerste lid, van de Kaderwet).

3.3 Taken en positionering

De Autoriteit krijgt middels artikel 2 van onderhavig voorstel de taken en bevoegdheden die noodzakelijk zijn om de verordening uit te kunnen voeren.
Deze taak omvat:
a. Het uitvoeren van de in artikel 1 van de verordening bedoelde maatregelen ten einde terroristische inhoud te identificeren en de snelle verwijdering ervan door aanbieders van hostingdiensten te garanderen en samen te werken met de bevoegde autoriteiten van de lidstaten, aanbieders van hostingdiensten en, waar passend, Europol;
b. Het uitvoeren van de taken en bevoegdheden die de verordening in artikel 12, eerste lid, aan de door de lidstaat aangewezen bevoegde instantie toekent.

Ten aanzien van de maatregelen die de lidstaten onder a moeten nemen geldt dat de Autoriteit de taak krijgt terroristische inhoud te identificeren, maar ook om samen te werken. De Autoriteit is niet alleen degene die maatregelen oplegt teneinde terroristische inhoud te verwijderen, maar ook een samenwerkingspartner en bemiddelaar tussen ogenschijnlijk tegengestelde belangen: een schoon internet en een open internet. Een schoon internet door het beschermen van burgers tegen terroristische inhoud rekening houdend met opsporings- en inlichtingenbelangen. Een open internet door het waarborgen van fundamentele rechten, zoals de vrijheid van meningsuiting. De Autoriteit hanteert een hybride aanpak: zij werkt via (horizontale) relaties samen met aanbieders van hostingdiensten. Waar dat (nog) niet voldoende effect sorteert, vervult zij een (verticale) toezichthoudersrol en zal zo nodig maatregelen nemen.

De Autoriteit is een aanvulling op de bestaande op vrijwilligheid gebaseerde samenwerking met de internetsector en een aanvulling op de strafrechtelijke opsporing en vervolging. De Autoriteit verricht haar taken en bevoegdheden in samenwerking met deze relevante ketenpartners.
Wat betreft het uitoefenen van de (horizontale) relatie met de sector is het van belang dat de Autoriteit op de hoogte is van de meeste recente ontwikkelingen en inzichten en weet wat er in de praktijk speelt, zodat ze een gerespecteerd gesprekspartner is voor andere partijen. Doel is om internetpartijen bij te staan bij het treffen van preventieve maatregelen om verspreiding van terroristische content tegen te gaan (zorgplicht). De Autoriteit stimuleert de samenwerking tussen deze marktpartijen en bevordert dat zij, en hun belangenorganisaties, zoveel mogelijk zelf initiatieven ontplooien om instrumenten te ontwikkelen om terroristische online-inhoud te voorkomen en tegen te gaan. Deze partijen zijn daartoe bij uitstek in staat, omdat de technische ontwikkeling van ICT en internet wortelen in het marktdomein. De Autoriteit kan in dit licht bijvoorbeeld een procedure inrichten voor het kunnen ontvangen en opvolgen van meldingen van (vermoedelijk) terroristisch online materiaal door derden.

Wat betreft de (verticale) toezichthoudersrol is het van belang dat de Autoriteit kordaat optreedt als de aanbieders van hostingdiensten niet of onvoldoende invulling geven aan hun zorgplicht om internet te schonen van terroristische inhoud. Dat vergt een slagvaardige en onafhankelijke organisatie die, bijvoorbeeld op aangeven van de politie of een bevoegde autoriteit van een ander EU-lidstaat, na een zelfstandige beoordeling een verwijderingsbevel kan opleggen. De Autoriteit houdt toezicht dat een bevel wordt opgevolgd en treedt zo nodig op door het opleggen van een bestuursrechtelijke sanctie. Om goed invulling te geven aan deze taak, zal de autoriteit ook zelf onderzoek doen naar de aanwezigheid van terroristische online-inhoud, zodat de verspreiding daarvan wordt voorkomen of beperkt, zo mogelijk in samenwerking met private en publieke partijen. Hier zal in paragraaf 3.4 nader worden ingegaan.

De Autoriteit kenmerkt zich door onafhankelijkheid en transparantie. Ze kan haar werk alleen goed doen als ze in haar oordeels- en besluitvorming over terroristische online-inhoud onafhankelijk en transparant is. Zowel de direct betrokkenen (zoals de aanbieders van hostingdiensten) als het brede publiek moeten kunnen nagaan waarom en op welke gronden besluiten worden genomen – en moeten daar ook tegenin kunnen gaan, waarbij ertegen besluiten rechtsbescherming open staat.

Ten aanzien van de vereiste onafhankelijkheid in de oordeels- en besluitvorming is in onderhavig voorstel in artikel 5 maatwerk opgenomen. Artikel 22 van de Kaderwet is ingeperkt waardoor de Autoriteit slechts verplicht is inlichtingen te verstrekken of inzage te geven in zakelijke gegevens en bescheiden te verstrekken aan de minister van Justitie en Veiligheid met betrekking tot het gevoerde financiële beheer en de administratieve organisatie. Artikel 23 van de Kaderwet vindt slechts toepassing ten aanzien van het door de Autoriteit gevoerde financiële beheer en de administratieve organisatie. Zoals eerder opgemerkt geldt dat de minister verantwoordelijk is voor een tekortkoming in de nakoming van de verordening en daar door de Commissie op aanspreekbaar. Het voorstel bevat daarom enkele onderdelen die vereist zijn om de verplichtingen op grond van de verordening te kunnen nakomen. Dat betreft in ieder geval de verplichting om de in artikel 21, eerste lid, van de verordening bedoelde gegevens te verstrekken die ieder jaar uiterlijk op 31 maart aan de Commissie moeten worden verstrekt. Daarnaast stelt de verordening zoals in paragraaf 2.2 beschreven eisen aan het elektronische berichtenverkeer, waaronder bijvoorbeeld eisen aan de authenticatie. Omdat daarnaast is voorzien in de mogelijkheid van het vaststellen van gedelegeerde handelingen door de Commissie kan het noodzakelijk zijn nadere regels te stellen om aan de verordening te kunnen voldoen.

3.4. Toezicht, bevoegdheden en handhaving

Artikel 13, eerste lid, van de verordening bepaalt onder meer dat de lidstaten ervoor zorgen dat de bevoegde autoriteiten over de benodigde bevoegdheden beschikken om de doelstellingen uit hoofde van de verordening te verwezenlijken en hun verplichtingen uit hoofde van de verordening na te komen. In artikel 1 van de verordening zijn de doelstellingen die worden nagestreefd opgenomen, waarbij tevens is opgenomen dat lidstaten de maatregelen moeten nemen om terroristische inhoud te identificeren teneinde de snelle verwijdering ervan door aanbieders van hostingdiensten te garanderen.

In onderhavig voorstel worden de taken en bevoegdheden aan de Autoriteit toegekend die de verordening toekent aan de bevoegde instantie die is aangewezen. Daarnaast zijn de maatregelen die de lidstaten moeten nemen met het oog op de doelstellingen van de verordening zoals opgenomen in artikel 1, tweede lid, onderdeel b, van de verordening toegekend als taak aan de Autoriteit. Tevens is opgenomen dat de Autoriteit de ambtenaren aanwijst die belast zijn met het toezicht op de naleving. Hieruit volgt dat de betreffende ambtenaren de bevoegdheden bezitten die de Algemene wet bestuursrecht toekent aan personen die bij of krachtens wettelijk voorschrift belast zijn met het houden van toezicht op de naleving van het bepaalde bij of krachtens enig wettelijk voorschrift. Uit de taak die op grond van artikel 2, derde lid, onderdeel a, bij de Autoriteit wordt belegd volgt dat ten teneinde terroristische inhoud online te kunnen identificeren de Autoriteit online onderzoek verricht naar de verspreiding van deze inhoud onder het publiek. Gelet op het toepassingsbereik van de verordening dat zich richt op het 'onder het publiek verspreiden' richt, gaat het daarbij alleen om het openbare internet, zoals ook in paragraaf 2.2 beschreven. In dat kader kunnen tevens persoonsgegevens worden verwerkt. Omdat daarbij mogelijk (bijzondere) persoonsgegevens worden verwerkt is in artikel 9 van onderhavig voorstel voorzien in een grondslag voor het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. Hierop wordt nader ingegaan in paragraaf 5 van deze memorie van toelichting.

Artikel 18 van de verordening bepaalt dat de lidstaat de overtreding van de aldaar opgenomen voorschriften dienen te voorzien van sancties, waarbij met het opleggen van de sanctie rekening moet worden houden met de in het tweede lid opgenomen omstandigheden. In artikel 8 van het voorstel zijn de maximale boetehoogtes opgenomen voor overtreding van bepalingen van de verordening. De verordening biedt door het tweede lid van artikel 18 expliciet ruimte voor nationaal maatwerk bij de keuze of en zo ja, welke sanctie wordt opgelegd. Dit is van bijzonder van belang voor het MKB, waarvoor het een zwaardere belasting zal zijn om te voldoen aan alle verplichtingen die de verordening op hen legt. Artikel 18 biedt een expliciete grondslag om daar rekening mee te houden bij de vraag of een sanctie wordt opgelegd. Factoren die worden betrokken zijn onder meer: de aard en omvang van de overtreding, de mate van verwijtbaarheid, het bestaan van eerdere overtredingen, de financiële draagkracht en de mate van medewerking. In aanvulling hierop wordt expliciet aandacht besteed aan de aard en grootte van de betrokken aanbieders van hostingdiensten, in het bijzonder als het gaat om micro- en kleine ondernemingen zoals bedoeld in de Aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 (voetnoot) betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen. De opgelegde boete zal proportioneel moeten zijn in het licht van de geconstateerde overtreding. Het is hierbij allereerst aan de toezichthouder om de hoogte van de boete te motiveren.

3.5 Rechtsbescherming

Artikel 9 van de verordening bepaalt dat aanbieders van hostingdiensten en aanbieders van inhoud recht hebben op een doeltreffende voorziening in rechte. Aanbieders van hostingdiensten hebben het recht om:

- Een op grond van artikel 3, eerste lid, uitgevaardigd verwijderingsbevel te betwisten bij de rechterlijke instantie van de lidstaat van de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd;
- Een besluit op grond van artikel 4, vierde lid (verzoek tot toetsing van grensoverschrijdende verwijderingsbevel), artikel 5, vierde lid (blootstellingsbesluit), zesde lid (besluit specifieke maatregelen voldoen niet), zevende lid (verzoek tot herziening) te betwisten bij de rechterlijke instantie van de lidstaat van de bevoegde autoriteit die het besluit heeft genomen.

Aanbieders van inhoud wiens materiaal na een verwijderingsbevel verwijderd is of waartoe de toegang na een verwijderingsbevel geblokkeerd is, hebben recht :

- een op grond van artikel 3, lid 1, uitgevaardigd verwijderingsbevel te betwisten bij de rechterlijke instanties van de lidstaat van de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd en;
- het recht om een besluit op grond van artikel 4, lid 4 (verzoek tot toetsing), te betwisten bij de rechterlijke instanties van de lidstaat van de bevoegde autoriteit die het besluit heeft genomen.

Artikel 3, negende lid, van de verordening bepaalt in dit kader dat een verwijderingsbevel definitief is bij het verstrijken van de termijn voor het instellen van een hoger beroep indien geen hoger beroep is ingesteld overeenkomstig het nationaal recht, of wanneer het na een hoger beroep is bevestigd. Daarnaast regelt dit lid dat wanneer het verwijderingsbevel definitief wordt, de bevoegde autoriteit die het verwijderingsbevel heeft uitgevaardigd, de bevoegde autoriteit van de lidstaat waar de aanbieder van hostingdiensten zijn hoofdvestiging of waar zijn wettelijke vertegenwoordiger zijn verblijf- of vestigingsplaats heeft, daarvan in kennis stelt.

De bovengenoemde besluiten zijn onderworpen aan de gebruikelijke bestuurlijke rechtsbescherming, zoals geregeld in de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb). Dit betekent allereerst dat er bezwaar openstaat, gevolgd door beroep bij de bestuursrechter, en ten slotte hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

3.6. Verhouding tot het strafrecht

Artikel 125p van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv) bevat de bevoegdheid van de Officier van Justitie om in het geval van verdenking van een misdrijf als omschreven in artikel 67, eerste lid, Sv een strafrechtelijk bevel tot het ontoegankelijk maken van online-inhoud uit te vaardigen aan een aanbieder van een communicatiedienst. Op grond hiervan dient deze terstond alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd om bepaalde gegevens die worden opgeslagen of doorgegeven ontoegankelijk te maken voor zover dit noodzakelijk is ter beëindiging van een strafbaar feit of ter voorkoming van nieuwe strafbare feiten. Artikel 67, eerste lid, bevat niet alleen terroristische misdrijven maar is breder van aard. Tevens dient het strafrechtelijke bevel een ander doel dan het verwijderingsbevel als bedoeld in de verordening, namelijk het beëindigen van strafbare feiten en voorkoming van nieuwe strafbare feiten. In artikel 54a van het Wetboek van Strafrecht (hierna: Sr) is opgenomen dat bij het gehoor geven aan een dergelijk bevel, de tussenpersoon die een communicatiedienst verleent bestaande in de doorgifte of opslag van gegevens die van een ander afkomstig zijn, bij een strafbaar feit dat is begaan met gebruikmaking van die dienst als zodanig niet wordt vervolgd. Met artikel 12 van onderhavig voorstel wordt in artikel 54a Sr het verwijderingsbevel dat kan worden uitgevaardigd uit hoofde van de verordening toegevoegd. Op deze wijze geldt het dan ook voor de situatie dat de aanbieder van een hostingdienst die gehoor geeft aan een verwijderingsbevel niet wordt vervolgd voor een strafbaar feit dat is begaan met gebruikmaking van diens hostingdienst.

Artikel 8 van het voorstel bevat daarnaast een verplichting voor de autoriteit om over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden te overleggen met de politie, het Openbaar Ministerie en de AIVD en MIVD. Dit is van belang om te voorkomen dat de taakuitoefening van de Autoriteit het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van terroristische misdrijven op enige manier belemmert. Tevens is een bevoegdheid opgenomen voor de Autoriteit om gegevens of inlichtingen te delen verkregen bij de uitvoering van zijn taken deze aan de politie en inlichtingdiensten MIVD en AIVD te verstrekken voor zover deze dienstig kunnen zijn bij de uitoefening van diens taken.

3.7 Verhouding tot hoger recht

De verordening en de maatregelen die daaruit voortvloeien kunnen raken aan in het EVRM, het Handvest van de Grondrechten en de Grondwet vastgelegde rechten en vrijheden. De gevolgen die onderhavig voorstel met zich meebrengt vloeien voort uit de verordening waarbij de afwegingen ten aanzien van deze vrijheden door de Europese wetgever zijn gemaakt. Gelet op het belang van deze vrijheden wordt in deze paragraaf echter op met name de gevolgen voor de vrijheid van meningsuiting ingegaan. In de verordening is op diverse plekken het belang van waarborgen voor de vrijheid van meningsuiting, inclusief de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen en door te geven in een open en democratische samenleving, zoals ook vastgelegd in het Handvest van de grondrechten onderkent en benadrukt.

In het EVRM is de vrijheid van meningsuiting vastgelegd in artikel 10 waarbij het tweede lid bepaalt dat deze vrijheid kan worden beperkt indien dit bij wet is voorzien en noodzakelijk is een democratische samenleving in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen. De Grondwet bevat in artikel 7 het recht dat niemand voorafgaand verlof nodig heeft om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
De verordening voldoet aan de bovengenoemde criteria die worden gesteld aan een inperking van de vrijheid van meningsuiting. Zo volgt uit artikel 7 van de Grondwet dat niemand voorafgaand verlof nodig heeft om gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgend de wet. Naast het feit dat een verordening rechtstreekse werking heeft en in die zin voldoet aan het criterium van een wettelijk voorschrift, geldt dat onderhavig voorstel ter uitvoering van de verordening verwijst naar de bepalingen van de verordening die zien op de inperking van de vrijheid van meningsuiting. Daarbij is er geen sprake van voorafgaand verlof. Een verwijderingsbevel wordt uitgevaardigd naar aanleiding van reeds openbaar gemaakte terroristische inhoud, waarop vervolgens rechterlijke toetsing mogelijk is.

Daarnaast is in de nationale uitvoering van de verordening in onderhavig voorstel expliciet gekozen voor het belasten van een nieuw in te richten zbo met de taken die ingevolge de verordening aan de bevoegde instantie toekomen als waarborg voor de onafhankelijke taakuitoefening. In aanvulling daarop zijn zoals in paragraaf 3.4 beschreven daarnaast een aantal bepalingen van de Kaderwet zbo's buiten toepassing verklaard waardoor de minister alleen de mogelijkheid heeft om in te grijpen in het financieel beheer en de administratieve organisatie. Het is aan het zbo om daarnaast invulling te geven aan de passende bescherming van grondrechten bijvoorbeeld in kader van een verzoek tot beoordeling van een grensoverschrijdend verwijderingsbevel. Ook voor de aanbieders van hostingdiensten geldt dat zij bij het nemen van specifieke maatregelen dit op zorgvuldige, evenredige en niet-discriminerende wijze, doen met inachtneming onder alle omstandigheden van de grondrechten van de gebruikers, en met name rekening houdend met het fundamentele belang van de vrijheid van meningsuiting en van informatie in een open en democratische samenleving, teneinde te voorkomen dat materiaal dat geen terroristische inhoud uitmaakt, wordt verwijderd. In dit kader zal met name de voorlichtende rol van het zbo relevant zijn zodat zij aanbieders van hostingsdiensten kunnen ondersteunen bij de beoordeling van terroristische online-inhoud.

Op de verhouding van het voorstel tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer wordt in paragraaf 5.2 nader ingegaan.

4. Financiële gevolgen

4.1 Financiële gevolgen voor het Rijk

De financiële gevolgen die voortvloeien uit de verordening en het onderhavige voorstel zijn voor het Rijk, specifiek voor het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De lasten van de regeling zitten in het aanwijzen en inrichten van een bevoegde autoriteit die aan de opgenomen voorwaarden voldoet en de taken en bevoegdheden op grond van de verordening gaat uitvoeren.
De NCTV heeft namens de minister van Justitie en Veiligheid de beschikbare financieringsbronnen voor (structurele) bekostiging van de bevoegde autoriteit in kaart gebracht. De NCTV zal gebruik maken van de volgende drie financieringsbronnen.

1. Structurele IRU-middelen van jaarlijks € 0,4 mln.

2. Begrotingsmiddelen JenV: reeds beschikbaar gestelde middelen van € 1,2 mln. in 2022, oplopend naar structureel € 3,2 mln. in 2025.

3. Het Europese Fonds voor Interne Veiligheid (ISF) heeft €8,2 mln. toegekend aan de NCTV voor interne projecten, waarvan € 3,0 mln. is gemarkeerd voor de oprichting van de bevoegdheid autoriteit.

Een incidenteel bedrag van €2.121.620,- vanuit NP wegens onderbesteding IRU-middelen over 2018, 2019 en 2020 zal worden ingezet voor de oprichting en inrichting van de bevoegde autoriteit.

4.2. Financiële gevolgen voor de sector

De financiële gevolgen voor de maatschappelijke sectoren, in het bijzonder de bedrijvensector van hosting service providers, zijn voorafgaand aan het wetgevingstraject uitgewerkt in het Impact Assessment van de Europese Commissie.

Kosten en benodigde middelen (tools) zijn afhankelijk van verschillende factoren, bijvoorbeeld grootte van de betreffende hosting service providers. Bijna 10.000 hostingserviceproviders in Europa zijn kleine, middelgrote of micro-ondernemingen, waarvan ongeveer de helft micro-ondernemingen. Aangezien grotere platforms steeds vijandiger staan tegenover terroristische online-inhoud, wordt illegale inhoud in toenemende mate verspreid via een diverse reeks kleinere platforms. Vergeleken met ongeveer 30 % in 2017, werd bijna 70 % van de doorverwijzingen van Europol in 2018 verzonden naar aanbieders van hostingdiensten die als kleine of micro-ondernemingen kunnen worden beschouwd.

Sommige verplichtingen uit de verordening brengen een last voor ondernemingen met zich mee, met name voor kleine en micro-ondernemingen, maar deze worden verzacht door ervoor te zorgen dat de maatregelen evenredig zijn en door het aantal bedrijven te verminderen dat ze moet toepassen op degenen die eraan blootgesteld zijn naar terroristische inhoud.

De belangrijkste kosten voor bedrijven worden geschat in fte en nader toegelicht in bijlage 4 van het Impact Assessment van de Europese Commissie. Enkel de hosting service providers die worden geconfronteerd met terroristische content dienen proactieve maatregelen te nemen. Geschat wordt extra inzet van 1,0 – 11,5 fte plus de kosten voor het installeren van proactieve maatregelen. De werkelijke kosten zijn afhankelijk van risico, middelen, grootte en kwetsbaarheid van bedrijven. Daarnaast zullen er beperkte terugkerende kosten zijn.

De belangrijkste kosten houden verband met de toepassing van de deadline van 1 uur voor verwijderingsbevelen. Andere kostenposten hebben betrekking op het implementeren van contentmoderatie- of filtertechnologieën voor bedrijven die worden blootgesteld aan terroristische inhoud, evenals kosten in verband met de risicobeoordeling, actieplan voor corrigerende maatregelen, en het verstrekken van feedback over genomen maatregelen en transparantie- en rapportagevereisten. Aangezien deze verplichtingen betrekking hebben op verschillende functies en expertise, zullen ze over het algemeen toegewijd personeel of middelen vereisen. Aangenomen wordt dat een deel van de kosten wordt geabsorbeerd door moderatiefuncties die al bestaan voor andere soorten inhoud.

Er zijn geen financiële gevolgen voor decentrale overheden.

5. Gevolgen m.u.v. financiële gevolgen

5.1. Regeldruk en gevolgen voor bedrijven

Ten aanzien van het wetsvoorstel zelf geldt dat er geen gevolgen zijn voor de regeldruk. Gevolgen voor bedrijven vloeien volledig voort uit de verordening zelf. Onderhavig voorstel bevat geen aanvullende regels waaruit regeldruk voortvloeit. De Europese Commissie heeft bij de totstandkoming van het voorstel een impact assessment uitgevoerd waarin de gevolgen zijn beschreven en ook rekenschap is gegeven van de gehouden consultatie van het voorontwerp van de verordening.[10]

Uit het impact-assessment blijkt dat eenduidigere regels door de verordening ervoor zorgen dat fragmentatie van de markt wordt tegengegaan en juridische zekerheid en vertrouwen wordt vergroot. Op deze wijze worden de diensten van de aanbieders van hostingdiensten beschermd tegen misbruik voor terroristische doeleinden.

[10] Impact assessment accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on preventing the dissemination of terrorist content online van 12 december 2018, SWD(2018) 408 final

Bij het tegengaan van de verspreiding van terroristische online-inhoud is er voor de komst van deze verordening vooral sprake geweest van vrijwillige samenwerking tussen de aanbieders van hostingdienstenaanbieders van hostingdiensten en de Nederlandse en Europese autoriteiten. Deze verordening zorgt voor een meer verplichtend karakter en heeft om deze reden impact op de gehele sector, waarbij er onderscheid is tussen grote aanbieders van hostingdiensten als Facebook, Twitter en YouTube en kleinere aanbieders van hostingdiensten.

Er wordt in de verordening rekening gehouden met de proportionaliteit van verplichtende maatregelen ten aanzien van de grootte van de aanbieders van hostingdiensten. Ook gelden verplichtende maatregelen als verwijderingsbevelen en het nemen van specifieke maatregelen alleen voor aanbieders van hostingdiensten die worden geconfronteerd met terroristische content op hun platformen. In de impact assessment van de Europese Commissie wordt geschat dat 1,5% tot 4% van de kleine aanbieders van hostingdiensten met de verplichtingen van deze verordening te maken krijgen.

De grootste impact heeft het verwijderingsbevel waarvan online-inhoud binnen 1 uur moet worden verwijderd van het platform van de desbetreffende aanbieder van hostingdiensten. Dit betekent dat iedere aanbieder van hostingdiensten hiertoe de gelegenheid moeten creëren om aan deze verplichting te voldoen. Wel krijgen aanbieders van hostingdiensten informatie 12 uur van te voren over de toepasselijke procedures en termijnen van de bevoegde autoriteit indien de aanbieder nog niet eerder een verwijderingsbevel heeft ontvangen. Ook dienen aanvullende specifieke maatregelen te worden genomen door aanbieders van hostingdiensten om de verspreiding van terroristische online-inhoud via hun dienst voorkomen, bijvoorbeeld door het implementeren van moderatoren of het toepassen van technologieën om online-inhoud te filteren.

Alhoewel de gevolgen voor de praktijk voortvloeien uit de verordening en niet uit onderhavig voorstel is er vanwege het belang voor betrokkenen voorzien in een MKB-toets, in de vorm van een ronde tafel bijeenkomt waarbij zes aanbieders van hostingsdiensten aanwezig waren.

Tijdens de MKB-toets werd een aantal aandachtspunten naar voren gebracht rond de procedures die te maken hebben met het opvolging geven aan een verwijderingsbevel. Het betreft hier met name de inschatting dat het verwijderingsbevel bij een bepaald type aangeboden diensten (zoals *unmanaged hosting*) moeilijk opvolgbaar kan zijn. Dit omdat de aanbieder van dit type diensten geen toegang heeft tot de servers waarop de betreffende inhoud door weer andere dienstverleners, die deze servers of delen daarvan onderhouden, wordt gehost. De verordening voorziet erin, dat aanbieders van hostingdiensten de autoriteit in kennis kunnen stellen wanneer zij door overmacht of feitelijke onmogelijkheden een verwijderingsbevel niet (tijdig) kunnen opvolgen. Dit dient wel vergezeld te gaan van een objectieve motivering met technische of operationele redenen.

Verder werd tijdens de MKB-toets naar voren gebracht dat een bepaalde categorie aanbieders van hostingdiensten terroristisch materiaal weliswaar kan verwijderen of ontoegankelijk kan maken, maar aangeven dit materiaal moeilijk zes maanden kunnen opslaan, zoals de verordening vereist met het oog op beschikbaarheid voor eventuele beroeps– en bezwaarprocedures. Daarnaast is het volgens deze aanbieders van hostingdiensten ook niet mogelijk om het verwijderde materiaal terug te zetten. Nu deze verplichtingen voortvloeien uit de verordening, hebben aanbieders van hostingdiensten de verantwoordelijkheid hieraan te voldoen. Het ministerie van Justitie en Veiligheid zal vertegenwoordigers van de sector structureel betrekken bij de implementatie, teneinde gezamenlijk te komen tot een werkbare uitvoering van deze bepaling uit de verordening.

Dit geldt ook voor de bepalingen die betrekking hebben op de 24/7 bereikbaarheid van aanbieders van hostingdiensten en de verwijderingstermijn van één uur. Ook hieraan dienen aanbieders van hostingdiensten te voldoen, maar deze bepalingen kunnen vooral voor kleine aanbieders van hostingdiensten problematisch zijn. Ook hierbij wordt ernaar gestreefd om in gezamenlijkheid tot werkbare oplossingen te komen. De minister van Justitie en Veiligheid zal gedurende het implementatietraject bij de Europese Commissie en andere EU-lidstaten aandringen op uniformiteit bij de EU-brede implementatie en interpretatie van de verordening om de sector zoveel mogelijk helderheid te verschaffen. Ook zal hij inzetten op heldere en tijdige communicatie over de maatregelen waaraan aanbieders van hostingdiensten in Nederland op grond van de verordening dienen te voldoen.

5.2 Gevolgen voor de persoonlijke levenssfeer en verhouding AVG

In het kader van de voorbereiding van de uitvoering van de verordening en de totstandkoming van het wetsvoorstel is een privacy impact assessment verricht waarmee rekening is gehouden bij de uitwerking van het voorstel.

Vanwege de verplichtingen op grond van de verordening krijgt de Autoriteit onder meer tot taak om terroristische inhoud te identificeren. Het identificeren van terroristische inhoud dat onder het publiek wordt verspreid, vergt dat de Autoriteit onderzoek uitvoert op het publieke internet ten behoeve van het detecteren van deze inhoud. Daarbij zal gebruik gemaakt worden van geautomatiseerde monitoringsinstrumenten. Tijdens het bekijken en beoordelen van materiaal worden ook (bijzondere) persoonsgegevens verwerkt.

Deze taken op grond waarvan de verwerkingen plaatsvinden staan in artikel 2 van onderhavig voorstel, in samenhang met de artikelen van de verordening waarnaar wordt verwezen waarin de taakomschrijving is opgenomen.

De resultaten van het zelf detecteren en het gebruik maken van geautomatiseerde monitoringsinstrumenten kunnen aanleiding geven voor het opstellen van een verwijderingsbevel. Ingeval van een verwijderingsbevel kan het ook gaan om de verwerking van bijzondere persoonsgegevens. Door een verwijderingsbevel wordt de vrijheid van meningsuiting beperkt van de persoon in kwestie. Dus de impact voor de betrokkenen kan ernstig zijn, maar proportioneel in het licht van het belang voor de nationale veiligheid.

Op grond van de Algemene verordening gegevensbescherming geldt dat de verwerking alleen rechtmatig is indien aan tenminste een van de voorwaarden van artikel 6, eerste lid, AVG, is voldaan. De verwerking door de Autoriteit is noodzakelijk in verband met de in onderdeel c opgenomen grond dat de verwerking noodzakelijk is om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust en onderdeel e omdat deze noodzakelijk is voor de vervulling van een taak van algemeen belang of van een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is opgedragen.

Ten aanzien van de verwerking van bijzondere persoonsgegevens geldt dat dit noodzakelijk is op grond van de in artikel 9, tweede lid, onderdeel g, van de AVG genoemde grond van noodzaak wegens redenen van zwaarwegend algemeen belang, op grond van Unierecht of lidstatelijk recht, waarbij de evenredigheid met het nagestreefde doel wordt gewaarborgd, de wezenlijke inhoud van het recht op bescherming van persoonsgegevens wordt geëerbiedigd en passende en specifieke maatregelen worden getroffen ter bescherming van de grondrechten en de fundamentele belangen van de betrokkene. In dit geval volgen de redenen uit het Unierecht, namelijk de verordening. Hetzelfde geldt voor de verwerking van strafrechtelijke gegevens als bedoeld in artikel 10 van de AVG. Dit volgt eveneens uit de verplichtingen die de verordening aan de lidstaten oplegt. Vanwege de bepalingen van de UAVG is in artikel 9 van onderhavig voorstel de grondslag voor deze verwerkingen nader vastgelegd.

De betrokkene kan tegen een verwijderingsbevel bezwaar maken. Voor de afhandeling van het bezwaar is het noodzakelijk dat de autoriteit beschikt over het verwijderingsbevel inclusief de onderliggende stukken/het verwijderde materiaal. Niet alleen voor de afhandeling van het bezwaar, maar ook voor het onderliggende bewijs met betrekking tot het blootstellingsbesluit is het noodzakelijk dat de Autoriteit beschikt over de verwijderde content.

De betrokkene (of zijn wettelijk vertegenwoordiger), kan op grond van de AVG bij de Autoriteit een verzoek indienen waarbij hij een beroep doet op een van zijn rechten als betrokkene. Deze rechten van betrokkenen kunnen op grond van artikel 23, eerste lid, onderdeel a AVG jo. artikel 41 eerste lid, onderdeel a van de Uitvoeringswet AVG, buiten toepassing laten voor zover dat noodzakelijk en evenredig is ter waarborging van de nationale veiligheid/openbare veiligheid/bescherming van betrokkenen of van rechten of vrijheden van anderen. Dat laat overigens de rechtsbescherming die openstaat op grond van de TOI-verordening onverlet.

Op grond van artikel 6, eerste lid, van de verordening zijn aanbieders van hostingdiensten verplicht om verwijderde of geblokkeerde inhoud te bewaren, omdat de inhoud teruggeplaatst

moet kunnen worden bijvoorbeeld naar aanleiding van een rechtelijke procedure. Daarnaast kan dit noodzakelijk zijn met het oog op het voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van terroristische misdrijven. De aanbieder van hostingsdiensten dient deze gegevens in ieder geval zes maanden of op verzoek van de bevoegde autoriteit of rechterlijke instantie of gedurende een nader bepaalde periode bewaard indien en zolang zulks nodig is voor lopende administratieve of gerechtelijke toetsingsprocedures.

De Autoriteit zal de verwerkte gegevens, waaronder (bijzondere) persoonsgegevens bewaren ten behoeve van bezwaar- en beroepsprocedures. Daarnaast geldt dat deze opslag noodzakelijk is met het oog op het nemen van een blootstellingsbesluit. Zowel een aanbieder van hostingdiensten als een aanbieder van inhoud kunnen bezwaar maken tegen een verwijderingsbevel en vervolgens in beroep gaan. Gelet op de bewijsvoering is het noodzakelijk dat de Autoriteit een kopie van de terroristische inhoud die is verwijderd of waarvoor de toegang is geblokkeerd, bewaart. Daarnaast dient de Autoriteit zoals aangegeven te kunnen vaststellen of een bedrijf in de afgelopen 12 maanden 2 of meer keer is blootgesteld aan terroristische online inhoud. Om dit vast te kunnen stellen dient ook hiervoor een kopie van de online-inhoud in het bezit te zijn van de Autoriteit.

Het uitgangspunt is om deze gegevens dertien maanden te bewaren. Deze termijn is noodzakelijk omdat dan een geautomatiseerd systeem aan het eind van iedere maand de afgelopen 12 maanden kan controleren of een bedrijf in deze 12 maanden 2 of meer keer is blootgesteld aan terroristische online-inhoud. Ook voor het afhandelen van het bezwaar is dit termijn passend. De Autoriteit kan de hierboven genoemde gegevens langer bewaren indien dit noodzakelijk is voor de afhandeling van de betreffende procedures.

De door de Autoriteit verwerkte gegevens waaronder persoonsgegevens en de terroristische inhoud wordt daarnaast opgeslagen zolang het voor de aanbieder van hosting diensten of de aanbieder van inhoud mogelijk is om bezwaar te maken dan wel naar de rechter te gaan. Na deze termijn zal de inhoud worden verwijderd.

Ten aanzien van het besluit tot het opleggen van een verplichting tot het nemen van aanvullende specifieke maatregelen geldt dat het besluit wordt vernietigd zodra de Autoriteit heeft besloten dat de aanbieder van hostingdiensten niet langer aan terroristische online-inhoud is blootgesteld.

6. Advisering

Het wetsvoorstel strekt tot uitvoering van een verordening en deze wordt beleidsarm uitgevoerd. Zoals hiervoor is vermeld is het wetsvoorstel en de verordening gelet op het belang voor de praktijk wel besproken met de belangrijkste stakeholders middels een MKB-toets. De resultaten hiervan zijn beschreven in paragraaf 5.

Het wetsvoorstel is voorgelegd aan de Autoriteit Persoonsgegevens (hierna: AP), het de Adviescollege toetsing regeldruk (hierna: ATR), de Raad voor de rechtspraak, het college van procureurs-generaal en de Nederlandse Orde van Advocaten.

Tevens is het voorstel gedurende een termijn van vier weken geplaatst op internetconsultatie.nl**.**

II. Artikelsgewijs deel

Artikel 1. Definities
Dit artikel bevat de voor het voorstel benodigde definities.

Artikel 2. Autoriteit Online-Inhoud.
Dit artikel regelt de oprichting van de Autoriteit Online-Inhoud. Dit is in paragraaf 3.1 van de memorie van toelichting toegelicht.

Artikel 3. Inrichting
Dit artikel regelt de inrichting van de Autoriteit en is in paragraaf 3.2 toegelicht.

Artikel 4. Bestuursreglement
In artikel 4 is opgenomen dat de Autoriteit een bestuursreglement vaststelt en dit na de goedkeuring als bedoeld in artikel 11 van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen in de Staatcourant bekend maakt. In de Kaderwet is geen verplichting opgenomen om een bestuursreglement vast te stellen. Het opstellen van een bestuursreglement die goedkeuring behoeft van de minister van Justitie en Veiligheid biedt ruimte om invulling te geven aan zijn algemene verantwoordelijkheid voor de Autoriteit en de verantwoordelijkheid die hij heeft ten aanzien van de op de lidstaat Nederland rustende verplichting uitvoering van de verordening.

Artikel 5. Kaderwet
Artikel 5 van onderhavig voorstel regelt het in paragraaf 3.2 en 3.3. beschreven maatwerk ten aanzien van de toepassing van de Kaderwet zbo's.

Artikel 6. Contactpunt en passende en veilige communicatiekanalen
In artikel 6, eerste lid, is opgenomen dat de Autoriteit ter uitvoering van artikel 12, tweede lid, van de verordening een contactpunt inricht en de informatie over dit contactpunt openbaar maakt. In het tweede lid is opgenomen dat de Autoriteit zorgt voor passende en veilige communicatiekanalen in de zin van artikel 14, derde lid, van de verordening. Beide bepalingen zijn opgenomen om te bewerkstelligen dat deze verplichtingen die in de verordening niet rechtstreeks aan de Autoriteit worden opgelegd, wel worden nagekomen en geen onduidelijkheid bestaat over de verantwoordelijkheid voor de nakoming van deze eisen.
In het derde lid is een voorziening getroffen voor de opslag van gegevens door de Autoriteit indien dit noodzakelijk is voor administratieve en gerechtelijke procedures. De verordening voorziet in regels voor opslag van gegevens door de aanbieders van hostingdiensten in artikel 6, eerste lid. De opslag voor gerechtelijke procedures door de bevoegde instantie is echter een nationale aangelegenheid. Bij het uitbrengen van een verwijderingsbevel wordt ingevolge de verordening in ieder geval een exacte uniform resource locator (URL-adres) opgenomen en, zo nodig, aanvullende informatie om de terroristische inhoud te kunnen identificeren. Het kan noodzakelijk zijn om in aanvulling daarop ook de online terroristische inhoud op te slaan in het kader van bewijsvoering in gerechtelijke procedures. Het derde lid van artikel regelt dit.

Artikel 7. Elektronisch verkeer
Artikel 7 dient ter uitvoering van de bepalingen in de verordening die verplichten tot gebruikmaking van elektronische middelen waarbij er eisen worden gesteld aan de elektronische verzending van verwijderingsbevelen. Artikel 3, vierde lid, van de verordening bevat bijvoorbeeld de eis dat een verwijderingsbevel is voorzien van een (elektronisch) tijdstempel en een elektronische handtekening, waarbij in het vijfde lid is opgenomen dat elektronische middelen een schriftelijk bewijs moeten kunnen genereren op zodanige wijze dat authenticatie van de afzender mogelijk wordt, met inbegrip van de juistheid van de datum en het tijdstip van verzending en ontvangst van het bevel. Tevens is de Europese Commissie op grond van artikel 19 van de verordening bevoegd om gedelegeerde handelingen vast te stellen die de verordening aanvullen met de nodige technische voorschriften voor de elektronische middelen die de bevoegde autoriteiten moeten gebruiken voor de verzending van verwijderingsbevelen. Om uitvoering te kunnen geven aan deze voorschriften en eventuele regels die de Commissie op grond van artikel 19, eerste lid, van de verordening vaststelt is in het tweede lid van artikel 7 dan ook opgenomen dat de Minister nadere regels kan stellen.

Artikel 8. Afstemming
Artikel 8 bevat in het eerste lid de verplichting voor de Autoriteit om te overleggen met de politie, het openbaar ministerie en de AIVD en de MIVD. Deze verplichting is opgenomen om te voorkomen dat de uitoefening van bevoegdheden door de Autoriteit bijvoorbeeld het onderzoeken of opsporen van terroristische misdrijven doorkruist. In het tweede lid is opgenomen dat de Autoriteit persoonsgegevens of inlichtingen verkregen bij de uitvoering van zijn krachtens de wet opgedragen taken aan de politie kan verstrekken voor zover deze dienstig kunnen zij voor de uitvoering van de politietaak zoals bedoeld in artikel 3 van de Politiewet 2012 en aan de AIVD en de MIVD gelet op hun taken op grond van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan het overleg (bijvoorbeeld door middel van een 'silent procedure') zal in samenspraak tussen de Autoriteit en de betrokken instanties ingevuld moeten worden. Net als de in artikel 14, vijfde lid, van de verordening opgenomen verplichting voor aanbieders van hostingdiensten om snel de voor de opsporing en vervolging bevoegde autoriteiten in te lichten indien zijn stuiten op materiaal dat een onmiddellijk levensbedreigend gevaar inhoudt, kan ook de Autoriteit materiaal tegenkomen dat van belang is voor de opsporing en vervolging van terroristische misdrijven. Het tweede lid biedt dan ook een grondslag om deze gegevens met de politie te kunnen delen.

Artikel 9. Bijzondere persoonsgegevens
Dit artikel is in paragraaf 5 van deze memorie van toelichting toegelicht.

Artikel 10. Last onder dwangsom
Artikel 10 van onderhavig voorstel regelt dat de Autoriteit een last onder dwangsom kan opleggen ter handhaving van uit de verordening voortvloeiende verplichtingen.

Artikel 11. Bestuurlijke boete
Artikel 18, eerste lid, van de verordening bepaalt op welke inbreuken op de verordening de lidstaten voorschriften inzake sanctionering vaststellen. In artikel 11, eerste lid, van onderhavig voorstel is de bevoegdheid voor de Autoriteit geregeld om de overtreding van de betreffende voorschriften van de verordening een boete op te leggen. Het tweede lid bevat vervolgens de maximale boetehoogte.

Voor overtreding van artikel 3, derde en zesde lid, en 4, tweede en zevende lid van de verordening, die zien op de verplichting voor aanbieders van hostingsdiensten om binnen één uur na ontvangst van een verwijderingsbevel terroristisch online-inhoud te verwijderen of ontoegankelijk te maken en dit te melden aan de bevoegde autoriteit, alsmede de verplichtingen omtrent grensoverschrijdende verwijderingsbevelen, is de tweede boetecategorie als bedoeld in artikel 23, vierde lid van het Wetboek van Strafrecht opgenomen. Er is gekozen voor de tweede categorie in verband met het in artikel 184 Wetboek van Strafrecht opgenomen sanctionering met dezelfde boetehoogte op het geen gehoor geven aan een ambtelijk bevel, in combinatie met de in artikel 125p van de in het Wetboek van Strafvordering opgenomen mogelijkheid tot afgifte van een bevel tot ontoegankelijk making. Voor overtreding van de overige voorschriften van de verordening is de maximale boetehoogte van de vijfde boetecategorie van het Wetboek van Strafvordering voorgesteld. Tot slot bevat het derde lid van artikel 11 is vervolgens conform artikel 18, derde lid, van de verordening een maximale boetehoogte voor systematisch en aanhoudend verzuim om terroristische online-inhoud te verwijderen of ontoegankelijk te maken.

Artikel 18, tweede lid, van de verordening vereist dat bij de sanctionering rekening gehouden wordt met de in de onderdelen a tot en met g opgenomen omstandigheden waaronder bijvoorbeeld de aard, de duur en de ernst van de inbreuk. Op grond van artikel 5:46, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht geldt reeds dat het betreffende bestuursorgaan de bestuurlijke boete afstemt op de ernst van de overtreding en de mate waarin deze aan de overtreder kan worden verweten. Het bestuursorgaan houdt daarbij zo nodig rekening met de omstandigheden waaronder de overtreding is gepleegd. Deze omstandigheden betreffen uithoofde van de verordening in ieder geval de in artikel 18, tweede lid, van de verordening opgenomen omstandigheden.

Artikel 12. Vervolgingsuitsluitingsgrond

Artikel 54a van het Wetboek van Strafvordering bepaalt thans dat een tussenpersoon die een communicatiedienst verleent bestaande in de doorgifte of opslag van gegevens die van een ander afkomstig zijn, bij een strafbaar feit dat met gebruikmaking van die dienst wordt begaan als zodanig niet wordt vervolgd indien hij voldoet aan een bevel als bedoeld in artikel 125p van het Wetboek van Strafvordering. Artikel 125p ziet op het in paragraaf 3.6 genoemde bevel tot ontoegankelijkmaking. Het ligt in de reden om ook ten aanzien van het gevolg geven aan een op grond van artikel 3, eerste lid, afgegeven verwijderingsbevel deze vervolgingsuitsluitingsgrond toe te passen. Het voorgestelde artikel 12 regelt dit.

Artikel 13 en 14. Samenloopbepalingen

[gereserveerd]

Artikel 15. Inwerkingtreding
De verordening is van toepassing met ingang van 7 juni 2022. Om die reden wordt op grond van de uitzondering 'implementatie van bindende EU-rechtshandelingen, verdragen of andere besluiten van volkenrechtelijke organisaties' afgeweken van kabinetsbeleid inzake vaste verandermomenten en een minimuminvoeringstermijn, zoals opgenomen in aanwijzing 4.17 van de Aanwijzingen voor de regelgeving.

Artikel 16. Citeertitel
Dit artikel bevat de citeertitel.

Mede ondertekend namens

De minister van Justitie en Veiligheid,
F.B.J. Grapperhaus

Bijlage: transponeringstabel

Bepaling verordening	Uitvoeringsbepaling	Beleidsruimte	Toelichting
Artikel 1 Onderwerp en toepassingsgebied	Artikel 2, derde lid, voor wat betreft het eerste lid, onderdeel b van de verordening	-	-
Artikel 2 Definities	Geen nadere operationalisering vereist	-	-
Artikel 3 Verwijderingsbevelen	Geen nadere operationalisering vereist, met dien verstande dat ivm met het vijfde lid inzake het versturen van verwijderingsbevelen met elektronische middelen in artikel 7 verduidelijkt wordt dat artikel 2:14 van de Awb niet van toepassing is. Tevens is in artikel 7 een grondslag opgenomen voor het stellen van regels voor de uitvoering van het vierde en vijfde lid waarin eisen worden gesteld aan de wijze van verzending van berichten, waaronder de authenticatie van de afzender.		
Artikel 4 Procedure voor grensoverschrijdende verwijderingsbevelen	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 5 Specifieke maatregelen	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 6 Bewaring van inhoud en bijbehorende gegevens	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 7 Transparantieverplichtingen voor aanbieders van hostingdiensten	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 8 Transparantieverslagen van bevoegde autoriteiten	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 9 Voorzieningen in rechte	Bestaand recht: artikel 1:3, derde lid, artikel 6:2 en hoofdstuk 7 en 8 Awb.		
Artikel 10 Klachtenmechanismen	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 11 Informatie voor aanbieders van inhoud	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 12 Aanwijzing van bevoegde autoriteiten	Artikel 2 Artikel 6, eerste lid.	De verordening bevat de randvoorwaarden voor aanwijzing van de bevoegde autoriteit. Binnen die voorwaarden is er beleidsruimte waar deze taak binnen de lidstaat te beleggen.	Dit onderdeel is toegelicht in paragraaf 3 van de memorie van toelichting.
Artikel 13 Bevoegde autoriteiten	Artikelen 2, 3 en 5.	-	De bevoegdheden en financiële middelen zijn in paragraaf 3.4 en 4.1 toegelicht. De onafhankelijkheid in paragraaf 3.1 tot en met 3.3 toegelicht.

Artikel 14 Samenwerking tussen aanbieders van hostingdiensten, bevoegde autoriteiten en Europol	Het derde lid van artikel 14 bevat de verplichting voor lidstaten om zorg te dragen voor passende en veilige communicatiekanalen of –mechanismen. Artikel 6, tweede lid, regelt dit.		
Artikel 15 Contactpunten van aanbieders van hostingdiensten	Geen nadere operationalisering vereist	-	-
Artikel 16 Rechtsmacht	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 17 Wettelijke vertegenwoordiger	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 18 Sancties	Artikel 10 en 11		
Artikel 19 Technische vereisten en wijzigingen van de bijlagen	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 20 Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie	Geen nadere operationalisering vereist met dien verstande dat artikel 7, tweede lid, een grondslag biedt voor het stellen van regels ter uitvoering van de gelegeerde handelingen indien deze daartoe noodzaken.	-	-
Artikel 21 Monitoring	Artikel 5, tweede lid, ten aanzien van het verzamelen van de vereiste gegevens bij de autoriteit.	-	-
Artikel 22 Uitvoeringsverslag	Geen nadere operationalisering vereist		
Artikel 23 Evaluatie	-		
Artikel 24 Inwerkingtreding en toepassing	Geen nadere operationalisering vereist		
BIJLAGE I VERWIJDERINGSBEVEL (artikel 3 van Verordening (EU) 2021/… van het Europees Parlement en de Raad+)	Geen nadere operationalisering vereist		
BIJLAGE II FEEDBACK NA VERWIJDERING VAN OF BLOKKERING VAN DE TOEGANG TOT TERRORISTISCHE INHOUD	Geen nadere operationalisering vereist		
BIJLAGE III INFORMATIE OVER DE ONMOGELIJKHEID OM HET VERWIJDERINGSBEVEL UIT TE VOEREN	Geen nadere operationalisering vereist		